

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

2010 m. rugsėjo 10 d.

Eina nuo 1988 m.

spalio 28 d.

Nr. 34 (912)

„Ilsėkite ramybėje po laisvu Tėvynės dangumi“

Rugsėjo 5–6 dienomis Marijampolės miesto visuomenė atsisveikino ir po daugybės dešimtmečių naujosios Marijampolės kapinėse bendrame Nežinomo partizano kape palaidojo šešių Laisvės kovų dalyvių: keturių vyrų ir dviejų moterų palaikus.

Kaip prie kapo duobės sakė atkurtos Tauro apygardos vadas dimisijos kapitonas Vytautas Raibikis, šių žuvusiųjų palaikai 40 metų išgulėjo okupuotoje Lietuvoje, devynierius – jau nepriklausomos Lietuvoje ir dar 11 metų dūlėjo kartoninėse dėžėse Vilniuje. Galiausiai miesto prokuratūros pastangomis sugrąžinti į Marijampolę, deramai pagerbtai jie atgulė ilsėtis po laisvu Tėvynės dangumi.

Šių partizanų palaikai buvo rasti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Marijampolės filialo iniciatyva 1999 metų spalį atliekant archeologinius kasinėjimus Marijampolėje, prie Vytauto gatvės pastato, pažymėto 26-uoju numeriu, kuriame pokario metais veikė LSSR Valstybės saugumo liaudies komisariatas, vėliau – LSSR Valstybės saugumo ministerijos padalinys. Kasinėjimams vadovavo Vilniaus universiteto Archeologijos katedros dėstytojas Algimantas Merkevičius. Jų metu vos už keleto metrų nuo pastato trijose duobėse aptiki šešių žmonių (dviejų moterų ir keturių vyrų) palaikai, užkasti po du, apipilti kalkėmis. Be ypatingų ekspertizių buvo galima matyti, kad šių žmonių mirtis – smurtinė: sulaužyti kaulai, suskaldytos kaukolės, užkimštos burnos, užrištos akys. Vienas iš mirusiųjų vilkėjo Lietuvos kariuomenės uniforminį švarką, ant kurio rasta saga su Vyčio ženklu. Tikėtina, kad jis galėjo būti Lietuvos karys. Rasti palaikai buvo išsiųsti į Valstybinę teismo medicinos tarnybą eksperimentei atliskti. Po ekspertizės palaikai visą laiką buvo saugomi Mykolo Romerio universiteto Teismo medicinos instituto Medicinos kriminalistikos laboratorijos Osteologiniame archyve, po to parvežti į Marijampolę ir iki perlaidojimo dienos saugoti Marijampolės rajono apylinkės prokuratūroje.

Akimirkos iš Nežinomų partizanų palaikų perlaidojimo ceremonijos Marijampolėje
Eugenijaus Žygaičio nuotraukos

Rugsėjo 5 dieną palai-kai buvo pašarvoti buvu-sios Marijampolės apskri-ties administracijos salėje. Pagerbtai žuvusius kovotojus rinkosi miesto bendruomenė, moksleiviai. Karinių ir sukarin-tų struktūrų atstovai penkias valandas pasikeisdami stovėjo garbės sargyboje prie žuvusių partizanų karstų. Rugsėjo 6 dieną lydimi Lietuvos kariuomenės garbės sargybos kuopos karių, žuvusiųjų palaikai išnešti į Šv. Vincento Pauliečio bažny-čią, kurioje buvo laikomas iškilmingos šv. Mišios. Po šv. Mišių, lydimi iškilmingos proce-sijos ir karinio orkestro, kari-niais sunkvežimiais jie buvo nu-gabentiniauojasi Marijampo-lės kapines.

Nužudytių Lietuvos par-tizanų atminimą pagerbė Eu-ropos Parlamento narys prof. Vytautas Landsbergis, krašto apsaugos ministrė Rasa Juk-nevičienė, krašto apsaugos mi-nistrės patarėjas, buvęs Lietu-vos kariuomenės vadas, dim. gen. mjr. Jonas Algirdas Kron-kaitis, Seimo nariai: Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskie-nė, Arvydas Vidžiūnas, Lietu-vos politinių kalinių ir tremti-nių sąjungos pirmininkas Po-vilas Jakučionis, Marijampolės savivaldybės vadovybė, Lietuvos kariuomenės kari-ninkai, Lietuvos laisvės ko-vos sąjūdžio atstovai, kiti sve-čiai. Laidotuvėse gausiai da-lyvavo Marijampolės gimna-zijų ir mokyklų moksleivių delegacijos.

Kalbėdamas prie Nežino-mo partizano kapo duobės V. Raibikis susirinkusiems priminė 20 amžiaus atneštą „rūsciąjā epochą“ ir nemir-ingus žygarbius, kuriuos at-liko žinomi ir nežinomi Lie-tuvos partizanai.

„Sūduvos kraštas užaugi-no drąsių kovotojų, paauko-jusių gyvybę už Tėvynę. Isto-rijos puslapiuose išlieka 5200 žuvusių Tauro apygardos par-tizanų, kurių vardai ne visi ži-nomi. 1944 metų vasarą, vos tik frontui persiritus per Mari-jampolę, paskui sekė „Smerš“ daliniai, sukeldami gyvento-jamssiaubą. Čekistams talkino iš amoralaus kontingento for-muojamis stribų būriai, kurie, palaikomi naujos valdžios, at-virai plėšikavo, grobė ir naiki-no žmonių turtą.

(keliami į 3 psl.)

Dėl Laisvės kovų prasmės ribos peržengimo

Pasipriešinimo okupacijai organizacijų darbo grupės memorandumas

Pabaiga.

Pradžia Nr. 33 (911)

– 2009-09-11 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teismo kolegija (pirmininkas Egidijus Bieliūnas, Vytautas Piesliakas ir pranešėjas Benediktas Stakauskas), nepranėšusi ir nepakietusi į posėdį neapklaustą partizaną Algirdą Zypré, o apklausus tik jo KGB tardytoją, ir nesilaikydami teisių atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 2 dalies nuostatos: „Okupacinių režimų represinių struktūrų bylose esantys duomenys be papildomo jų tyrimo negali būti pripažinti įrodymais“ ir 4 straipsnio 2 dalyje nustatyto reikalavimo, kad „Generalinė prokuratūra tyrimą atlieka dėl nusikalstamų veikų padarymo fakto nustatymo ir patvirtinimo“ vien tik pagal KGB medžiagą neatstatė jo teisių.

9. Šiuo metu Vokietijoje teisiamas 89 metų amžiaus asmuo, įtariamas darbu fasišiniame konlageryje, teisme būna ligonio vežimelyje ir budint gydytojui kasdien du kartus po 1,5 val. dalyvauja teismo posėdyje. Lietuvoje be pagalbos laisvai vaikščiojantys čekistai dėl sveikatos motyvo išleidžiami namo, né vienas néra parą praleidęs kalėjime, teismams nuolaidžiaujant similiuoja teismo procesus ir vargina aukas. Organizatoriai ir budeliai KGB generalas E. Eismuntas, KGB prokuroras J. Bakučionis ir kiti net neapklausti.

10. Šiandieniniams prokurorams ir teisėjams su teiktos teisgalės pagal jų praeities veiklą, mentalitetą ir teisinę sąmonę negali būti fetišizuojamos, nes jų dauguma, skirtingai nuo pasipriešinimo dalyvių, buvo kitaip išauklėti ir automatiškai įvairiai prisitaikė prie Lietuvos išbandymų okupacijoje kasdienybėje ir moraliskai be hermeneutikos principų neturi moralinės teisės atlikti pasipriešinimo dalyvių veiksmų vertinimus ir sprendimus. Žmogiškaja prasme prokurorai ir teisėjai atspindinėjant ypatingą neklystamumo ir patikimumo atranką, o bendrą vidutinį visuomenės sąmoningumo ir sąžiningumo lygi. Paradoksalu, kai daug metų buvęs okupacinių laikų teisėjas, konformistas vertina ir sprendžia apie pasipriešinimo dalyvio veikos motyvus ir kvalifikaciją.

Teisinė sąmonė ir idėja

Vokiečių okupacija Vakarų Europoje tėsėsi penkerius metus, o Lietuvoje sovietinė – penkiasdešimt. Vakarų Europoje įvykdė totali denacifikacija, o Lietuvoje desovietizacijos nebuvó. Dėl tos priežasties senios kolaborantinės prokuratūros ir teismo sistemos šaknys liko, pareigūnai mutavo ir prisitaikė, tačiau tik formaliai, dalis iš esminės gelmės liko svetimi nuo Lietuvos Laisvės kovos istorijos idėjos aukos, širdies tvinksnių suvokimo ir vertinimo. Tai parodo tokį pareigūnų atlikų veikų vertinimai ir sprendimai, verčiant aukas įrodinti savo nekaltumą: galimai išspausti sterilaus švarumo reikalavimus iš pasipriešinimo dalyvių ir lengvabūdiškai, geranoriškai, geravališkai ir atlaidžiai vertinant ir teisinant kolaborantus ar budelius.

Daug teisėjų yra iš okupacinių laikų. Tuomet teisės kadrų buvo atrenkami kruopščiai. Mes matome, kad dalis teisėjų liko su pasipriešinimo judėjimui abejinga ar net prieška teisine sąmonė. Kaip žinia, okupaciniuose laikais teisėju negalėjo būti ne Komunistų partijos narys.

Požiūri į praeitį ryškiausiai apibūdino buvęs preidentas A. Brazauskas, kai jis labai skubiai, dar būdamas laikinai einančiu prezidento pareigas, 1993 m. sausio 4 d. net neduodant Seime atskaitytį, iš valstybės saugumo departamento direktoriaus pareigų atleido du kartus sovietiniame lageryje kalėjusį politinį kalinių Petrą Plumpą, išdirbusį šiame poste nepilnus 5 mėnesius. Tai buvo požiūrio į pasipriešinimo dalyvius vertinimo simptomas ir ženklinas veikti senajai nomenklaturai ir konformistinei dvaisai prokuratūroje ir teismuose, ir pagarba, nei požiūris į pasipriešinimo okupacijai idėją, gyvenžiūrą, valstybę ir istoriją.

Galima priminti, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininku iki 2007 metų buvo A. J. Riepšas, iš viso teisėjų dirbęs 40 metų. 1982 m. už antitarybinę veiklą pasipriešinimo dalyvį A. Andreiką nuteisės 4 metams laisvės atėmimo ir 5 metams tremties. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju jis dirbo nuo 1974 m. Reikia manyti per tą laiką čia buvo ne viena politinė byla. 2007 m. jam buvo siūlomas prezidento apdovanojimas, kuriojis kategoriskai

atsisakė, manytume, dėl galingo skandalo. Lietuvoje žinoma praktika, kuomet po apdovanojimo pradedama narstyti nuopelnai, biografija ir panašiai.

Žinomas KGB rezervininkas – Kauno miesto apylės teismo pirmininko pavaduotojas Edmundas Įnokaitis, Kauno apygardos teismo teisėjas Valentinas Janonis. Neabejotina, kad teisėjų būta ir KGB agentų sarašuose.

Paskutiniame Aukščiausiojo Teismo partizano A. Žyprės bylos nagrinėjime 2009 m. pranešėju buvo 10 metų tarybiniu teisėju dirbęs B. Stakauskas. 2009 m. Vilniaus apygardos teisme A. Andreikos bylą ir smogikus išteisinusių bylas nagrinėjo 20 metų tarybine teisėja dirbusi A. O. Kvaraciejytė. Abiem atvejais sprendimai buvo priimti priimant sovietinę teisinę sąmonę ir atmetus pasipriešinimo idėją.

Mums teko patirti, kad įvairių teismų teisėjai kratosi nagrinėti pasipriešinimo dalyvių ir kolaborantų bylų, o tai irgi yra realios teisinės sąmonės lygmuo.

Beje, tinklapiuose esanti informacija apie teisėjų veiklą yra nepilna, su nenurodoma visa darbine veikla ir viešojo asmens idėjomis.

Prokuratūros ir teismų praktikos bendri principai pasipriešinimo dalyvių ir kolaborantų bylose

1. Tragiškiausiu ir suniciausiu Lietuvos istorijos laikotarpiu pasipriešinimo idėja ir veikimas nepriimamas kaip istorinis *sacrum*.

2. Tyrimų ir nagrinėjimų vilkinimas.

3. Laukimas kol išmirštiuosios arba budelias.

4. Teisinė sąmonė iš esmės remiasi ne Laisvės kovos reikšmingumu bei vertinimo protingumu ir teisingumo kriterijais, o nusikalstamos KGB organizacijos nusikalstamu būdu surinkta informacija, įkalčiai, vertinimai ir kvalifikacija.

5. Teisinių procedūrų manipuliacijos ir teisinis blefavimas.

6. Dažnas įstatymo normų nesilaikymas.

7. Teisinimo preferencijos budeliamas.

8. Kaltinimo preferencijos pasipriešinimo dalyviams.

9. Kartais atviru tekstu sprendžiama angažuotai, be

me pasipriešinimo organizacijoms atimtą teisę naudotis nacionaliniu radijumi ir televizija primenant ir pagerbiant Laisvės kovą.

Zodis istorijai

Mums laukti jau nėra ko ir kada. Jeigu Jūs užimsite priešingą ar formalaus teisėnimo ir vilkinimo poziciją, istorijoje liks faktai irvardai, kad pasipriešinimo idėja ir žuvę bei gyvi kovotojai yra vienoje pusėje, o šiandieninės struktūros ir jų vadovai – kitoje, o tai reikštų istorinės kaltės prisiemimą, tylų laisvės atsisakymą ir išdavimą. Tai lieka amžinu istoriniu ženklu.

Dėka tokio prokuratūros ir teismų požiūrio į Laisvės kovą ir pasipriešinimą pastaruoju metu Lietuvoje ne be Rusijos imperinių sluoksninių pastangų per savų kvislingų – kapsukininkų, sniečkininkų ir paleckininkų balsų renovaciją, atmeta ma ir niekinama visa herojiška Lietuvos istorijos poetika ir abejojama Lietuvos nepriklausomybės idėja, o tai reiškia savinieką, savasties ir nepriklausomybės atsisakymą. Šiandien išmetamas naujas akcentas, versija ir leitmotyvas – „nusikaltimai“, tai yra partizanai parverčiami žudikais maniakais, kurių tikslas buvo žudymai – pagal MGB ir KGB Lietuvos valstybės okupacijos, aneksijos sunaikinimo sistemą ir versiją. Tvirtas ir aiškus Lietuvos valstybės institucijų moralinis, politinis, istorinis ir teisinis savigarbos elgesys, o ne žaidimas imperijos paliktomis kortomis – salyga Lietuvai išlikti.

Mes viskų personaliai įvardysime, nes savigarba ir orumas istorijai visada yra svarbūs ir lieka amžiams. Tai būtina atvira pamoka mūsų vaikų ir vaikaičių Lietuvos ateiciai. Telieka ženklias, kad, kaip ir prieš 60 metų, neleista sutrypti Lietuvos istorijos ir neatsiklaupta prieš okupaciją ir tik tokį įrašą paliekant Lietuvos laisvės istorijoje.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumeratos indeksas – 0117.

Prenumerata kainuoja:

1 mén. – 7 Lt,

3 mén. – 21 Lt.

Vienas savaitraščio numeris kainuoja 1,75 Lt.

„Tremtinys“ išeina keturis kartus per mėnesį.

Prenumerata priimama „Lietuvos pašte“ iki kiekvieno mėnesio 22 dienos.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo viceministrės Audronės MORKŪNIENĖS atsakymas į sąskrydžio „Su Lietuva širdy“ rezoliuciją

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos specialistai išnagrino Lietuvos partizanų, laisvės kovų dalyvių, politinių kalinių ir tremtinių sąskrydžio „Su Lietuva širdy“ rezoliuciją ir joje išdėstyti pasiūlymus dalį sutauptyų skolos aptarnavimo išlaidų skirti gyventojų socialinės apsaugos gerinimui.

Dėl pensijų didinimo. Kalbant apie galimybę didinti pensijas šiu metų pabaigoje ar kitų pradžioje, norėtume atkreipti dėmesį į tai, kad pagal preliminarius Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos liepos mėnesio duomenis Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamos buvo 4 procentais didesnės nei planuota, tačiau išlaidos išmokoms buvo 4,4 procentais didesnės nei planuota. Taigi nepaisant didesnių nei planuota pajamų, išlaidos išmokoms tebeviršija planuotas išlaidas ir surenkamas pajamas. Šiu metų liepos mėnesio išmokos buvo 200 mln. litų didesnės už pajamas.

Kalbant apie bendrą vienų finansų deficitą ir valstybės skolą, svarbu pažymėti, kad šiais metais projektuojamas biudžeto deficitas, išskaitant savivaldybių biudžetus, Sveikatos draudimo fondo bei Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetus, turėtų sudaryti apie 7,5 mlrd. litų. Tuo tarpu Lietuva yra išpareigojusi iki 2010 metų deficitą sumažinti iki 3 procentų bendrojo vidaus produkto, o tai sudarytų maždaug 3 mlrd. litų, tai yra skirtumas tarp planuojamo deficitu ir turimo išpareigojimo būtų apie 4,5 mlrd. litų. Jei Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto deficitą, kuris sudaro maždaug pusę visų viešųjų finansų deficitu, būtų mėginama dengti atitinkamu pertekliumi valstybės biudžete, 2012 metais valstybės biudžeto išlaidos sudarytų apie 12 mlrd. litų. Šiuo metu vien skolos aptarnavimui yra skiriamas 2,5 mlrd. litų. Taigi net ir prasidėjus laipsniškam ūkio atsigavimui bei pradėjus surinkti daugiau pajamų tiek į valstybės, tiek valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetus, būtų neatsakinga priimi sprendimus, kuriais

būtų didinamos pensijos ar atlyginimai ir kitos išmokos iki 2008 metų lygio. Tokie sprendimai lemtų valstybės skolos padidėjimą, o tai savo ruožtu reikštų, kad bet koks pajamų prieaugis vėliau turėtų būti atiduodamas skolos aptarnavimui. Taigi ir ateinančiais metais Lietuvos Respublikos Vyriausybei teks spręsti klausimą, kaip nepadidinti biudžetų deficitu ir kokiomis priemonėmis tai būtų galima padaryti.

Dėl jaunimo emigracijos. Jaunimo migraciją labiausiai skatina jaunimo nedarbas. Siekiant užtikrinti geresnes jaunimo užimtumo galimybes, 2010 metų birželio mėnesį priimtos Užimtumo rémimo įstatymo pataisos, kurios suteikia daugiau galimybių pradedantiems darbinę veiklą žmonėms, o i papildomai remiamu žmonių sąrašą įtrauktas jaunimas iki 29 metų. Tokiu būdu įdarbinus bedarbius iki 29 metų, subsidijuojant, jiems bus mokama darbo užmokesčio kompensacija iki šešių mėnesių, o asmenims pirmą kartą pradedantiems darbo veiklą pagal įgytą kvalifikaciją, dalyvaujančiams darbo igūdžių įgijimo priemonėje – iki 12 mėnesių.

Siekiant sukurti palankią aplinką jauno žmogaus visaverčiam gyvenimui ir savi- raiškai Lietuvoje, baigiamai rengti Ilgalaikę jaunimo politikos strategija. Strategijoje bus numatytos priemonės, padedančios užtikrinti geresnes jaunimo užimtumo galimybes, skatinant ekonominį ir socialinį verslumą, sudarant palankias sąlygas jauniems žmonėms aktyviai dalyvauti darbo rinkoje, skatinančios jaunimą pritaikyti savo įgytus gebėjimus Lietuvoje. Šios priemonės pridės prie jaunimo migracijos problemų sprendimo.

Prie jaunimo galimybių plėtros bei užimtumo didinimo prisideda jvairios tikslinės programos bei projektais, skirti jaunimo užimtumo rémimui, darbo paieškos aktyvinimui, intensyvesniams jaunimo konsultavimui ir informavimui. Šiemet pirmą kartą įgyvendinamas ESF projektas „Būk aktyvus darbo rinkoje“, skirtas jaunimui iki 29 metų darbo igūdžių įgijimo rémimui ir įdarbinimui subsidiuojant.

„Ilsėkitės ramybėje po laisvu Tėvynės dangumi“

(atkelta iš 1 psl.)

Tauta, nepakėsdama smurto, pasipriešino ginklu. Kovojo visa Lietuva, išskyrus sauwelę parsiadavėlių, suklaidintų ir amoralų žmonių. Prasidėjo partizaninis karas. Prieškario mokykla buvo išugdžiusi tokią patriotinę kartą, kuri net 10 metų su ginklu rankose kovojo prieš šimtriopai galingesnį priešą. 1945–1950 metais Lietuvoje buvo dislokuota 10 okupantu divizijų, dešimtys NKVD–MGB pulkų. Mūšiuose su partizanais buvo naudojama aviacija, artilerija. Taip buvo ir mūsų rajone“, – pasakojo V. Raibikis.

V. Raibikio tvirtinimu, Marijampolės mieste suimtas partizanas ir jų rėmėjus kalino net 13-oje pastatų: „Pagrindiniai NKVD–MGB štabai įsikūrė Vytauto ir Kriauciūno gatvėse. Vyko žiaurus suimtų tardymai. I aukšta tvora aptvertą kiemą buvo atvežami nukauti partizanai, tardymu metu nukankinti kalinių. Čia pat niekinami ir užkasami Javonio upelio šlaituose. Manoma, kad šiame 0,5 hektaro plotė buvo užkasta apie 150 partizanų. Vienus suversdavo į aukšta tvora aptvertą gilią paplavą duobę, kitus pakasdavo net po pastatų langais. 1980 metais Javonio upelis buvo kanalizuotas, užpiltas storas grunto sluoksnis. Taip smurtautojų nusikaltimai buvo dar labiau paslėpti“.

1991 metais LPKTS Marijampolės skyriaus iniciatyva žuvusių atminimui pastatyta Kančių koplytėlė, vėliau greta jos – Tauro apygardos partizanams skirtas paminklas.

Vis tik 1999 metais LPKTS Marijampolės skyriaus iniciatyva, paremiant miesto savivaldybei, organizuota palaikų paieška. Ištyrinėjus vos 72 kvadratinius metrus ploto, prie buvusių stribų pastato Vytauto gatvėje, po langais rasti šešių partizanų palaikai. „O tai téra 10-oji dalis ploto, kurį reikėtų kasioti. 10 metų keitėsi valdžios, tačiau likusio ploto tyrinėjimų nesulaukėme“, – priekaištavo V. Raibikis.

„Kasinėjimo metu rasti palaikai išvežti į Vilnių teisinei medicininei ekspertizei. Tik po 11 metų sulaukėme atsakymo. Teisinės medicinės ekspertizės pateiktoje išvadoje konstatuota, kad tirti kaulai yra keturių vyrių ir dviejų moterų. Vyrių iš vienos moters mirties priežastis – šautiniai kaukolių ir krūtinės sužalojimai. Vienos moters

kaulų sužalojimų nerasta. Višus žuvusių amžius – nuo 20 iki 45 metų“, – pasakojo V. Raibikis. I klausimą, ar nebuvu mėginta nustatyti žuvusių tapatybės, V. Raibikis atsakė klausimui: o ar mūsų laikais Lietuvoje prokura-tūra neraginama ir neverčia-ma pati ką nors daro?

Gana ciniška žinia, kad teismo medicinos ekspertizei prisireikė 11 metų nustatyti, jog rastieji palaikai yra... žmonių. Kiti buvę politiniai kalinių ir tremtiniai marijampoliečiai taip pat su dideliu karteliu stebėjos, kad niekas taip ir nenustatė žuvusių partizanų tapatybės, miestelyje tik sklando spėliojimai ir dar gyvų liudininkų versijos, kas galėjo būti šie nukankinti žmonės. Susirinkusiesiems pagerbtii Nežinomų partizanų beliko guostis atkurtos Lietuvos vadovo, Europos Parlamento nario prof. V. Landsbergio žodžiais, esą šie nežinomieji dabar tapo labiau žinomi už daugelį „žinomujų“.

„Ir nors taip atsitinka ir taip dar bus ir bus – daug Lietuvos sūnų ir dukterų, atidavusių savo gyvybes už Tėvynę, nebus atrasti, kur jie padėti, išmesti ar užkasti. Kaip saké tremtiniai poetas Vytautas Cinauskas, tai yra „vieta amžinos garbės, kurią vien budeliai težino“. Yra ir dar Vienas, kuris žino. Žino kiekvieną užkastą ar paskandintą, žino, kur ta vieta. Mes irgi turime žinoti tos vietas vardą. Ta vieta vadinasi Lietuva. Jie visi yra čia. Ir yra su mumis, kol mes dar esame. Štai ką verta suvokti, prisiminti ir su di-dele pagarba palaidoti tuos šešis, kuriuos vadiname nežinomais. Tačiau jie tapo labai žinomais. Ir kiekvienas žuvęs kovoje kartu su savo broliais ir seserimis yra labai žinomas. Tad kai sakome „nežinomi“, turėkime galvoje, kad jie labiau žinomi, nei tie, kurių vardai kur nors užrašyti, bet kas jie buvo – mažai kas

atsimins. O kas buvo štie, čia palaidoti be vardų – atsiminkim ir atsiminsim visada,“ – sakė prof. V. Landsbergis.

Kreipdamasi į susirinkusius krašto apsaugos ministrę R. Juknevičienė sakė: „Išitas šimtmetis mus skiria nuo tų laikų, kai pasaulyje užgimė viena juodžiausiu ir brutaliausiu ideologiją – komunizmas. Bet jo žiaurios pasekmės vis dar ženkliniai mūsų dienas. Šiandien perlaidojame tuos, kurie mylėjo tiesą ir nenusilenkė baisių melo ideologijai“. Ministrė kalbėjo, kad ta melo ir prievertos sistemo žmogaus sąmonėje padarė tai, ko negali atlkti joks medicinos mokslas – juodą paversti baltu, o baltą – juodą. Pasak jos, ir po dvidešimties nepriklausomybės metų Lietuva vis dar aiškinasi, kur yra tiesa, kur melas: „Šiandien liūdėdami, kad perlaidojame tuos, kurių vardų dar negalime pasakyti, dėkojame tiems, kurie atkakliai ir drąsiai žingsnis po žingsnio eina tiesos keliu.“

Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos kariniai, pagerbdami Laisvės kovo votojų atminimą, iššovė salves. Nuo partizanų palaikų karstų nuimtos Lietuvos taučinės Trispalvės buvo perduotos Lietuvos laisvės kovos sajūdžio Marijampolės Tau-ro apygardos vadovybei ir bus atiduoti saugoti į Marijampolės Tauro apygardos partizanų muziejų.

Atsisveikindamas su buvusiais bendražygiais V. Raibikis kreipėsi ir į gyvyosius, ir į mirusiuosius: „Dar neištaras paskutinis žodis. Nežinomi nemirtingieji kovotojai, kurių atminimą šiandien pagerbiame. Tikėkime, kad Lietuva visada turės sūnų, pasiryžusi ginti tėvynę. Tegu saugo Jus Viešpaties ramybę ir Tautos pagarba. Ilsėkitės po laisvu Tėvynės dangumi, mielos sesės ir broliai“.

Ingrida VEGELYTĖ

Atsiliepkite

1951 metų gegužės 9 dieną Mažeikių miškų urėdijos Balėnų miške išduoti žuvo Žemaičių apygardos Nevarėnų ir Sedos burių partizanai: Vytautas Laurinavičius-Šviesa, Stasys Lukšas-Voldemaras, Tadas Norkus-Vėtra, Marijona Norkutė-Giraitė, Valerija Norkutė-Smilgutė, Kostas Paulauskas-Raketa, Vaclovas Razonas-Vitka, Antanas Bernotas-Lendrė, Stefanija Kozickaitė-Eglutė.

1989 metais palaikai perlaidoti Nevarėnų bažnyčios šventoriuje, pastatytas medinis kryžius. Šiuo metu kapo vietą žymi tik bevardis akmeninis antkapis, matyt, pastatytas giminė. LGGRTC pritarimu valstybės lėšomis čia bus pastatyta žuvusių vertas skulptoriaus Jono Jagėlos sukurtas antkapinis paminklas.

Žuvusių artimuosius prašome atsiliepti šiuo adresu: LPKTB Telšių filialo pirmuininkui A. Striaukienei, Žilvino g. 9, LT-87378, Telšiai.

Naujos knygos

„Mes sugrįžom...“

Autentiški trisdešimt šešių Vilkaviškio krašto buvusių tremtinių prisiminimai LPKTS Vilkaviškio filialo pirmininkės Dalijos Agotos Vensaitės-Karkienės sumanymu sudėti į neseniai išleistą, archyvinėmis nuotraukomis iliustruotą knygą „Mes sugrįžom...“.

„Labai norėjosi, kad bent dalis Sibiro tremtinių paliktu ateities kartoms savo išgyvenimus. (...) Tegul tremtinių autentiška patirtis pasibeldžia į širdis tū, kuriems teks gyventi ateities Lietuvoje. Tegul kalba apie Tikėjimą, Meilę ir Viltį“, – rašo knygos sudarytoja D. Karkienė.

Manome, kad sudarytojos užsibrėžtas tikslas pasiekta. Knygoje aprašomas žmonių gyvenimas iki okupacijos, vaizdžiai pertekiami trėmimo baimėmis, varginga kelionė ir blakių suėsta jaunystė, grįžimas namo, nauji rūpesčiai okupuotoje tėvynėje ir džiaugsmas sulaukus nepriklausomybės.

„Gyvoji atmintis“

Anykščių krašto buvusių tremtinių ir politinių kalinių prisiminimai, surinkti ir užrašyti LPKTS Anykščių filialo pirmininkės Liudvikos Danielienės, išleisti knyga „Gyvoji atmintis“.

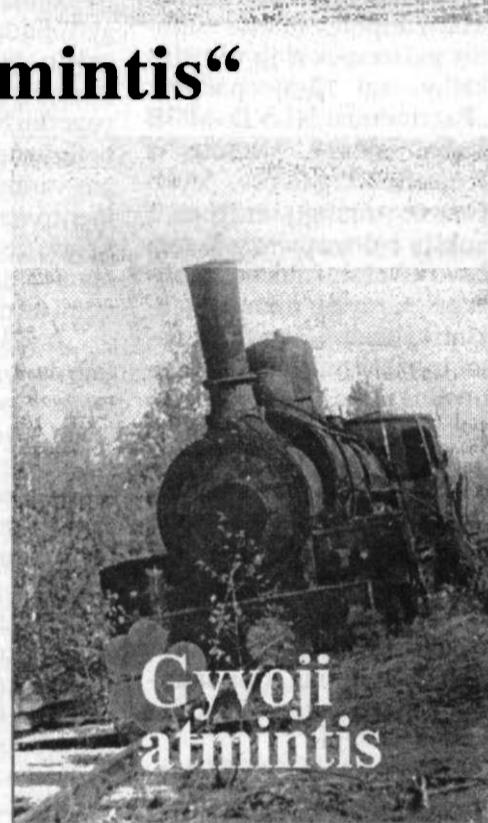
„Atmintimi grįžtančio į tuos laikus kiekvieno buvusio politinio kalinio ir tremtinio akyse mačiau ašaras. Jų žodžiai strigo gerklėje. Ašaros byréjo ir jiems, ir man, užrašančiai jų prisiminimus, apie tai, ką teko patirti Sibiro lageriuose ir tremtyje,“ – rašo L. Danielienė.

„Jaunoji karta privalo žinoti savo tautos dramatišką praeitį ir privalo saugoti Tėvynės laisvę, kad niekada nepasikartotų tai, ką teko išgyventi okupuotoje Lietuvoje jų tėvams, seneliams, proseneliams,“ – teigama knygos prataarmeja.

Tikimės buvusių tremtinių ir politinių kalinių prisiminimai sudomins ne tik patyrusiuosius tremtį ir lagerius, bet ir moksleivius, studentus, pedagogus, visus besidominčius Lietuvos istorija.

MES SUGRĮZOM...

Gyvoji atmintis

Moksleiviai MGB pinklėse

„Baigiantis didvyriškoms partizanų kovoms Lietuvoje kūrėsi dešimtys pogrindinių antisovietinių jaunimo organizacijų. Jų nariai buvo studentai, moksleiviai ir kitas patriotiškai nusiteikę jaunimas, rimtai pasirypęs, atsiradus galimybėms, stoti į ginkluotą kovą su okupantu. Dalis tokų organizacijų buvo sukurti Lietuvos partizanų, kaip jų pagalbininkų ir rėmėjų grupės. Jos buvo gyvybiškai reikalingos partizanams, kaip atrama, nes daugelis jų rėmėjų jau buvo suimti, įkalinti ar ištremti į Sovietų sąjungos gilumą. Kitos antisovietinės grupės ir organizacijos kūrėsi patriotiškai nusiteikusių jaunuolių, pasiryžusių neginkluotu būdu tėsti kovą su nežmonišku režimu ir dvasine prievara, pastangomis,“ – rašoma neseniai išleistos Eugenijaus Rimvydo Stanciko dokumentinės apysakos „Operacija „Išsigimėliai“, arba moksleiviai MGB pinklėse“ pratarmėje.

Autorius – buvęs Šilutės pirmosios gimnazijos moksleivis, pogrindinės antisovietinės organizacijos narys, dabar – Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos pirmininkas – atskleidžia, kaip buvo susekta, išaiškinta ir sunaikinta Šilutės gimnazijos pogrindinė moksleivių organizacija, veikusi 1951–1952 metais, vaizdžiai aprašo savo išgyvenimus tardymo metu MGB kalėjime Vilniuje, atskleidžia okupacinių represinių struktūrų provokacines operacijas prieš kitaminčius.

Knygą autorius skiria Šilutės pirmosios gimnazijos moksleivių rezistentų atminimui.

„Tremtinio“ inf.

Operacija IŠSIGIMĖLIAI,
arba moksleiviai MGB pinklėse

Kančių ženklais nusėta žemė

Daugybė sodybų buvo sunaikinta sovietmečiu, tačiau išliko Taraškių kaimelis Liudvinavo seniūnijoje. Graži vieta: Dovinės upės slėnis, aplink nedidelės kalvelės, pilialkalnis. Bet Taraškių vietovė pažymėtina dėl joje išlikusios Šmulkščių sodybos. Šmulkščiai ją įsigijo dar 1909 metais. Tuo metu Liudvinave klebonavo jų dėdė Antanas Šmulkštys, žinomas kaip poetė Paparonis. Kun. A. Šmulkštys-Paparonis pasižymėjo tuo, kad kritikavo Maišonio poeziją, o pats lietuvių literatūros istorijon įėjo sukūrės epą, paremtą senovės lietuvių mitologija. Beveik visos tautos turi panašius epos, kai kurie sukurti jau prieš 3000 metų. Lietuviškas epas pasirodė visai neseniai, išspausdintas 20 amžiaus pabaigoje. Geriau vėliau – MTS (mašinų traktorių stotis). Kai N. Chruščiovas MTS panaikino, čia įsitaikė karinė raketų bazė. Sovietiniai kariškiai išsikraustė tik Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę. Dabar čia vėlūkininkauja S. Šmulkščio ir jo žento A. Matusevičiaus šeima.

Šeimininkai nepamiršo nežinomų kankinių, kurių kaulai ilisis greta jų sodybos, Dovinės pakrantėje. Šių metų rugpjūčio 27 dieną Dovinės pakrantėje atidengtas ir pašventintas paminklinis akmuo su įrašu: „Šioje Dovinės pakrantėje ilisis 1944 metų rugsėjo – 1945 metų sausio NKVD pasienio kariuomenės Petro Šmulkščio sodyboje, Taraškių kaime, kankinti ir sušaudyti žmonės. 2010.“

Greta pasodinti du ažuolai. 1916 metais iš savo brolio sodybą Taraškiuose paveldėjo Petras Šmulkštys. 1930 metais jis ant Dovinės pastatė vandens malūną. Namuose turėjo radijo aparatą, sodybon įsivedė elektros energiją. Tai buvo pavyzdinis ūkis, kurį aplankė pats Prezidentas Antanas Smetona.

1944 metais paskui fronto kariuomenę į pietinę Lietuvos dalį atsekė 4-oji NKVD šaulių pasieniečių divizija tik ką atkelta iš Kaukazo, kur vykdė represijas prieš čečenus, kalmukus, totorius ir kitas tautas. Divizijoje buvo 25 tūkstančiai kareivių. Ir jų vadės P. Vetrovas, ir jo kariai pasižymėjo žiaurumu. Divizija buvo išdėstyta 165 Lietuvos miestuose ir miesteliuose. Per du vasaros mėnesius jie Lietuvoje nužudė arba areštavo daugiau kaip 22 tūkstančius žmonių. Vadovybė budelius nutarė apdovanoti. Tuo metu JAV lietuvių surinko aukų – dovanų ir pašiuntė į Lietuvą nuo karo ir genocido nukentėjusiems taučiems sušelpti, taigi tos dovanėlės buvo išdalytos pasižymėjusiems pasienio divizijos budeliams...

Erdvioje Šmulkščių sodyboje 1944 metų rugsėjį įsitaikė šios divizijos padalinys. Atburgzdavo sunkvežimiai, pilni sugaudytų Lietuvos žmonių. Juos sukimšdavo į klojimą, o kai ten trūkdavo vietas, ir į kitus ūkinius pastatus. Naktimis suimtuosius tardydavo, kankindavo. Senoji Šmulkščienė dejuodavo: „O, Dieve, ir vėl!..“ Sušaudytuosius užkasdavo Dovinės slėnio atšlaitėje.

1974 metais buvo minimas Kapsuko miesto „išvadavimo“ 30-metis. Atvažiavo „vaduotojas“ Steponas Samsonenko. Taraškiusose jis atpažino Šmulkščių sody-

bą ir klojimą, kur su bendražygiais vykdė „išvadavimo žygarbius“.

Visa tai papasakojo Stasius Šmulkštys, gimęs 1934 metais ir istorikai J. Gustaitis, A. Vilutienė.

Šmulkščių šeimos neištremė į Sibirą, tik 1946 metais areštavo šeimos galvą – Petrą Šmulkštį. Juos išbuožino, sodybą atėmė. Enkavėdistaams išsikraustės, sodyboje buvo įkurti vaikų namai, vėliau – MTS (mašinų traktorių stotis). Kai N. Chruščiovas MTS panaikino, čia įsitaikė karinė raketų bazė. Sovietiniai kariškiai išsikraustė tik Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę. Dabar čia vėlūkininkauja S. Šmulkščio ir jo žento A. Matusevičiaus šeima.

Šeimininkai nepamiršo nežinomų kankinių, kurių kaulai ilisis greta jų sodybos, Dovinės pakrantėje. Šių metų rugpjūčio 27 dieną Dovinės pakrantėje atidengtas ir pašventintas paminklinis akmuo su įrašu: „Šioje Dovinės pakrantėje ilisis 1944 metų rugsėjo – 1945 metų sausio NKVD pasienio kariuomenės Petro Šmulkščio sodyboje, Taraškių kaime, kankinti ir sušaudyti žmonės. 2010.“ Greta pasodinti du ažuolai.

Šv. Mišias ‘Liudvinavo Šv. Liudviko bažnyčioje aukojo ir paminklą pašventino kunigas Remigijus Maceina. Įsiminėjo žodžiai: „Jeigu esame lietuvių, tai negalime leisti, kad būtų pančiojami, žalojami žmonės, kovojančių už tiesą.“ Iš tikrųjų vis dar matomas pastangos, ypač Rytuose, supančioti istoriją. Iškilmėse kalbėjės signataras, diplomatas M. Laurinkus sakė: „Lietuvos istorinė patirtis turi pereiti į mokyklas. To nepastebiu. O Rusijoje, kai kurių politikų numatymuose tebegyvoja idėja. Tai yra noras anulioti Bélovežo susitarimus ir kokiui nors pavidalu atkurti federaciją. Ten vietroviškų divizijų veiksmus stengiamasi nuvesti, kaip herojiškų laikotarpį. O iš esmės tas pats šiuo metu kartojama Kaukaze. Tautos per 50 metų nepasikeičia. Jos nepasikeičia ir per šimtus metų... Iš tyų tebegirdime, kad atseit lietuvių iškraipo istoriją...“

Iškilmės vedė Liudvinavo seniūnė Irena Lunkienė. Dainomis ir eilėmis džiugino vietas bendruomenės jaunių ir Marijampolės LPKTS chorą „Godos“, vadovaujamą D. Venclovienės. Marijampolės LPKTS filialo pirmininkas V. Agurkis padėkojo visiems, prisidėjusiems stant paminklinį akmenį ir dalyvavusiems iškilmėse.

Aleksandras JAKUBONIS

Sveikiname

Garbingo 80 metų jubilejaus proga sveikiname LLAOKRS narij, Laisvės kovų dalyvi, buvusi politinį kalini, LLA Žemaičių legiono Telšių kuopos 1945 metų kari Vytautą VORONECKĄ, gyvenantį Gargžduose.

Linkime puikios sveikatos, stiprybės, ilgų ir kūrybingų gyvenimo metų.

Lietuvos laisvės armijos karių rėmėjų sąjungos taryba

* * *

Ilgametį Lietuvos Respublikos namų ir žemės sklypų savininkų sąjungos pirminką Mykola VITKAUSKA sveikiname 75-ojo gimtadienio proga.

Esame dekingi už nenuilstamą nuoseklia, aktyvia, konstruktyvią 20 metų veiklą ginant Lietuvos valstybės teisingumą, žmogaus teises ir namų bei žemės savininkų interesų atstovavimą savivaldybėje, Vyriausybėje, Lietuvos Seime, Prezidentūroje, Konstituciniame Teisme, kitose vyriausybinėse institucijose.

Linkime geros sveikatos, neblėstančios energijos ir dvasios stiprybės tarnaujant Lietuvos žmonėms.

LR namų ir žemės sklypų savininkų sąjungos taryba**Dėkojame paaukojusiems paminklo Kovotoju už Lietuvos Laisvę Motinai pastatymui**

Viliui Bražėnui – 100 litų.
LPKTS pirminkas Povilas Jakučionis

Krasnojarsko kr. Partizansko r. buvusius tremtinus, šių metų gegužės 22 dienos susitikimo dalyvius, nepasiėmusius fotografijų, prašome kreiptis tel. (8 45) 431 520 į Z. Gailiuši.

Rugsėjo 18 d. (šeštadienį) 11 val. Skuodo r. Mosėdžio bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios už žuvusius Skuodo rajono partizanus. Popamaldą Kernų k. bus šventinamas atminimo ženklas šių apylinkių Laisvės kovotojams.

**Ypač liūdna būdavo per šventes...
Pirmosios Kalėdos tremtyje**

„O, brangieji, kaip liūdina... Vakar Kūčias valgėme lyg su jumis. Laužeme „Baltąją duonelę“. Dėkui, dėkui jums! O ši ryta pasijutom toli toli nuo viso to, kas sielai taip miela. Vaizduotė piešia praeities vaizdus.

Rodos, matai linksmus būrelius žmonių, traukiančių į bažnyčią. Rodos, girdžiu – varpai skamba, vargonai groja, pamaldos... Ir vėl pilna pakelė, pilni keiliai jaunų, senų, linksmų, liūdnų. Ir jūs, brangieji, einate tais Lietuvos vieškeliais. Kai šiandien šventė, tai supatingu stropumu žiūrima, kad visi dirbtų. Dabar jau miškų krauna į šlajas ir traktoriumi veža prie upės. Darbas sunkus ir pavojingas. Vieną

rusiuką užmušė vietoje. Daug kam iš lietuvių sužeidė kojas. Mat labai stori rastai nusislindina ir įvyksta nelaimės. Mūsų vyrai ten nedirbo. Mokytojas turės kelis šventadienius padirbēti prie „pogrūzkos“. Mūsų gyvenimas

šiek tiek pagerėjo, nes pradėjo atvežti daugiau maisto produktų. Be to duoną perkame laisvai. Tik ji brangoka: 1 kg – 3 rubliai 30 kapeikų Kibiras (7 kg) bulvių – 10 rublių. Iki šiol mes dar nebadavome...“ (Iš Barboros Vičauskienės laiško sūnui Algimantui. 1948 m. lapkričio 28 d.)

Tvarkos palaikymas barakuose

„Jūs nežinote, ką reiškia barako „staršasis“. Mūsų kaimelyje yra 14 barakų. Kiekviename barake po 6–7 kambarius, o kambaryste gyvena po šešis nemažus žmones. Jeigu viena šeima maža, sudeda po dvi. Taigi tiems vieno barako gyventojams atstovauja vienas žmogus, žinoma, kas moka rusiškai. Jiems atlyginimo nėra, o vargas didelis. Kiekvieną vakarą reikia patikrinti, ar visi darbingi dirbo, ar niekas neišbėgo į Lietuvą. Viską surašyti ir nunešti į komendantūrą. Ten paskirtą valandą susirenka visų barakų „staršieji“ – „dokladyvajut“, išklauso „prikazų“. Tai už-

Iš ano meto laišku

(Zulmajus)

sitėsia porą valandų. Paima barakui laiškus, išnešioja po kambarius, praneša, kas buvo komendantu jsakyta. O komendantu turime labai panašų į draugą Jasevičių (Gomalių apylinkės pirminką) tiekstropumu, tiek draisminumu. Tai tie barakų „staršie-

tā. Juk plati mūsų tévynė. Idomu, ką daugiau išvežé iš Varšuvos? Pirmają gegužęs – šventė tik mokiniams, o darbininkai ritino rastus į upę, kuri su stachanovietišku skubotumu neša juos į paskirtą vietą. Gražu. Kai einu prie vandens, visada

„Linksmbybės“

Šiandien pas mus didelės „linksmbybės“ – mat renkam vietoj mirusio Aukščiausios Tarybos nario kitą – gyvą. Pastatėme naują klubą. Išbalinom, išpuošem, prinešem gėlių, užuolaidų, raudonų staltiesių. Muzika tik groja. Rusai linksmi, kažką šoka. Išbalsavome anksti. Per visą dienelę vaikštinėjame „linksmminimės“, nors ant stalų sausos kukurūzų duonėlės teturime. Bet bulvytės vienos sudygė, viena kita su žiedeliais. Daržoves labai vargina šalnos, sausros, galų gale – ledai, bet truputį turėsime. Srogūnų jau pasiskinu. Reñutė suvalgė tris ridikelius. Turime salotų, tik nerā rūgusio pieno. Tėvelis plėšia lenteles. Mokytojas puošė tą klubą. Aš irgi dirbu daržuose.. Darbas nerā sunkus.

Dirbu tik aštuonias valandas. Tik Sibire saulė labai karšta. Galvą skauda. O jau tų Sibiro vabzdžių akiplėšiškas puolimas. Negalima nei akių atmerkti, nei skausmo iškkesti. Turbūt jiems patinka lietuvių kraujas.“ (Iš Barboros Vičauskienės laiško sūnui Algimantui. 1949 m. liepos 10 d.)

Stengési prasigyventi

Net Renutė, kuri Lietuvoje dar ramiausiai būtų žaidusi su lėlėmis, ten labai rūpinosi daržo pasėliais.

„Dabar mes bruzdame po daržus. Ir aš turiu savo daržą. Patvarelyje padariau darželį, pasėjau kūmos duotus žemčiūgus. Rusijoje darželai ne madoje. Sibiro miškuose auga labai gražios gėlės. Daržą mamyte gavo nuo rusės už darbą. O ta rusė išvažiavo gyventi į miestą. Pasisėjome agurkų, arbūzų, žirnių, morkų, cviklų. Gal truputį pasésime ir tabokos. Tai va, Algeli, rudenėlio sulaukus nuvarvės seilė, kaip pernai. Bulvių su kastuvu pasodinome 10 kibirų. Tai bus apie du centneriai. Ryt žadame eiti už 15 kilometrų bulvių sodinti. Nežinau, kiek pasodinsime. O tą visą, ką paséjome, turime artinamų. Būtinai parašyk, ką ir kiek jūs pasisėjote šiemet.“ (Irenos Vičauskaitės laiškas broliui Algimantui. 1949 m. gruodžio 25 d.)

Vėl Kūčios

„Mes buvome nusiminę. Manėme, kad Kūčias tekė praleisti su vienom bulviukėm. Bet Kūčių dieną tėvelis parnešė uždarbi – 110 rublių. Vat ir nupirkio duonos už 10 rublių ir silkės pusę kilogramo, taip pat už 10 rublių. Už 3 rublius nupirkio tam tikrų kisieliaus miltelių. Mamyte išvirė kisieliaus. Miltų neturėjome, bet jų ir nereikėjo. Nupirkome cukraus kilogramą už 13 rublių ir pasinkinių taukų kilogramą už 38 rublius. Tai mat koks pas mus balius. O dabar laukiame „učitieliaus“ algos. Manome pirkti centnerį miltų. Ir man veilokėlius žada nupirkti, nes žiemą labai šalta. Šaltis kartais siekia net 47 laipsnius. Laukiame dar didesnių šalčių...“ (Iš Irenos Vičauskaitės laiško broliui Algimantui. 1949 m. gruodžio 25 d.)

(keliamas į 6 psl.)

1949–1950 m. trečioji Zulmajaus mokinų klasė. Mokytojas Vytautas Vičauskas dešinėje, prieš jį – sesuo Irena

Išano meto laiškų

(Zulmajus)

(atkelta iš 5 psl.)

Sibire pavasaris ne toks

„Brangieji, kokie pasikeitimai, kokios naujienos Jūsų padangėje? Ar linksmo pavasario sulaukėte? Ką begieda kregždutės, ką nešnara seni ąžuolynai? Mes ir sulaukėme pavasario. Jau rengiamės jį ir palydėti, ir darosi gaila. Gražus, linksmas buvo pavasaris. Miškus papuošė žaluma, išbarstė gėlėmis, išraižė sidabriniai upeliukščiai ir upelių juostomis. Tačiau trūksta kažko jo mene. Trūksta to, ko labiausiai įpratusi ieškoti mūsų akis: ant kalnelio per palaukę išbirusių dobilų galvučių, gegužės žiedais papuošto kryžiaus, siūbuojančių varpu jūros, obels senutės prie langelio, bičių dūzgimo ir žavingojo rūtų darželio. Nežino to viso Sibiro pavasaris, dargi supratimo apie tai neturi. Savotiškas jo charakteris, bet atskirkinti su juos vis tiek gaila... Užsibangi pas mus ir pavasario darbai. Téveliai baigė sodinti bulves, aptvérė tvoras. Mudo su Irena baigėm darbą, išėjome atostogų. Ji sėkmingai baigė ketvirtąjį skyrių vienais penketais. Tai tikra Algio sesuo. Amžinai nosi laiko įmerkusi į knygą. Sunku rasti knygą, kurios ji neskaite. Daugiau pasikeitimus pas mus néra. Ačiū Aukščiausiajam, esame visi sveiki, pavalgę, apsirengę. Labai labai pasiligomė Jūsų.“ (Vytauto Vičausko laiškas dėdei Jonui Vičauskui į Godelius. 1950 m. birželio 5 d.)

Laiškas iš Motinos kapo

Po 50 okupacijos metų netikėtai Lietuvoje émė veikti Persitvarkymo Sajūdis, privertęs valdžią reabilituoti „liaudies priešus“. LTSR Vidaus reikalų ministerija 1988 m. reabilitavo ir Vičauskų šeimą.

1989 m. klubas „Tremtinys“ émė organizuoti ekspedicijas „Tremtinių keliais“ palaikų pervežimui. I tokią ekspediciją 1990 m. rugpjūčio 12–21 dienomis buvo pakviestas ir Algimantas Vičauskas parvežti Sibire mirusios Motinos palaiką. Išsiruošė su jos vaikaičiais: Ingrida Vičauskaitė, Vytauto dukterimi, ir Arnoldu Makšimu, Irenos sūnumi. Išvarginti gyvenimo negandu Sibire ir net dar labiau

Lietuvoje, grįžę 1956 m. duktė ir sūnus jau buvo mirę. Irena mirė vos 28 metų, Vytautas – 50 metų.

Kapines Zulmajuje rado kiek aptvarytas, nes anksčiau čia buvo ekspedicija iš Lietuvos. Motinos kapą rado greitai, nes ant kryžiaus raidės buvo paryškintos. Algimantas su Arnoldu pasikeisdami kasė visą dieną, nes palaidota giliai, o žemė – molis. Prie mamos palaikų Algimantas rado buteliuką, tame – brolio Vytauto ašaromis aplaistytą laiškelį. Vytautas niekam nebuvu sakęs, kad jidėjo jį į karstą.

„Brangioji Mamytė. Teigu mūsų širdžių meilės liepsna sušildo ant tavo kapo šaltąjį svetimąjį žemę, tegu mūsų ašaros virsta rasa, gaivinancią tavo kapo gėlytes. Ir kada mes paliksim čia tame, tegu jos žydi amžius, tegu berželis prie tavo kapo, sugavęs brangiosios tévynės vėjelį, perduos tau savo žalių lapelių šnarėjimą ir Lietuvos ąžuolyną ošimą, ir gaivinančią upelių čiurlenimą, ir auksinių kviečių varpų šnarėjimą.“

Laik mūsų, Mamytė, melskis už mus, kad Dievas leistų mumsapti gerais jo tarnais ir savo tévynės vertais sūnumis, kad nedrebėtų mūsų širdys, jei reikės padėti galvą už tévynę.

Čia ilsisi Barbora Vičauskienė, gimusi 1901 m. Vatušių kaime, Rietavo valsčiuje, Lietuvoje. 1948 m. gegužės 22 d. buvo išvežta kartu su šeima į Sibirą. Išvežimo metu gyveno Žilučių kaime, Pagėgių apskrityje. Iki 1947 m. gyveno Varnių valsčiuje Godelių kaime. Mirė 1954 m. spalio 20 d., paliko liūdinti šeima: vyras Petras Vičauskas gimęs 1886 m., sūnus – Vytautas Vičauskas gimęs 1925 m. ir Algimantas Vičauskas gimęs 1931 m., duktė Irena Vičauskaitė gimusi 1939 m.“

Iš laiško matyti, jog Vytautas tikėjo, kad kada nors galės grįžti į tévynę. Radus laiškelį, tapo aišku, kad čia tikrai Barboros Vičauskienės palaikai.

Namo parvažiavo gerai. Pagaliau po 42 metų Mamytė grįžo laisvon tévynėn Lietuvon, kurios per šešerius tremties metus taip ilgėjos. 1990 m. rugpjūčio 23 d. buvopalaidota Varnių kapinėse prie vyro Petro Vičausko.

Genovaitė
VIČAUSKIENĖ

Seniūno šeimos likimas

Ilgus amžius Lietuvos kaimas buvo kaip tvirtos šaknys, iškurių ataugdavo, atsigaudavo persekojama lietuvių tauta. 20 amžiuje kaimo iškilo daug Lietuvos patriotų. Kalvarijos valsčiaus Trakiškių kaime gyveno Juozo ir Onos Vasiliauskų šeima. Jiems priklausė 15 ha žemės. Išaugo šeši vaikai. Juozas Vasiliauskas Neprisklausomos Lietuvos laikais buvo kaimo seniūnas. Savo kaimynams jis stengėsi įkvėpti pilietiškumo jausmą, o vaikus išugdė mylinčiais tévynę žmonėmis. Vasiliauskai mirė anksti: Ona 1939 metais, o Juozas 1944 metais. Bet ir šeimininkui mirus, erdvioje Vasiliauskų troboje vykdavo apylinkės valstiečių susirinkimai.

Antrasis iš sūnų – Vytas, gimęs 1918 metais, pradėjo tarnybą Lietuvos kariuomenėje, pasirodžius okupantams norom nenorom tapo raudonarmiečiu, po to atsidūrė vokiečių kariuomenėje, karui baigiantis – anglų nelaisvėje. Toliau – gyvenimas Australijoje. Pradžioje labai sunkus darbas cukrinii nendrių plantacijose, vėliau Vytas prasigyveno, vėdė lietuvių karininko našlėjos vyrą sušaudė enkavēdistai. Dabar, žmonai mirus, jis gyvena pensionate. Savo artimiesiems į Lietuvą rašo: „Jei būčiau likęs Lietuvoje, būčiau gulėjęs ant gatvės grindinio...“

I partizanus ketino išeiti ir jauniausias sūnus Liucijus, gimęs 1923 metais, bet pakliuovo į sovietų armiją. Stovėdamas massagyrboje nušalalo kojas. Iš kariuomenės paleistas pirmą laiko, grįžo į Lietuvą palieges ir jaunas mirė.

Vyriausias sūnus Jurgis Vasiliauskas, gimęs 1913 metais, buvo Trakiškių šaulių būrio vadas. Lietuviškoje kariuomenėje baigė kursus mokomojoje artilerijos pulko kuopoje. Po to tarnavo policijoje – Liubave ir Kalvarijoje. 1944 metais bandė pasitraukti į Vakarus, bet nepasi sekė. Beliko vienintelė išeitis – tapti partizanu. Vadinosi Skydo, vėliau Algimanto slapyvardžiai. Buvo kuopos vadu, vėliau Vytauto rinktinės štabo nariu, o nuo 1948 metų – rinktinės štabo viršininku.

Kasmet vis sunkiau buvo išsislapstytai nuo ginkluotų priešo pajėgų ir nuo šnipių. Kurį laiką gyveno slėptuvėje Degučių sodyboje (Kalvarijos valsčiuje Gintautų kaime). Sodybą enkavēdistai sudegino. Kautynėse žuvo du parti-

zanai. Slėptuvė pas Malinionius (Kalvarijos valsčiaje Molinės kaime) vadinosi „Geležiniai vartai“. Rinktinės štabas iš Kalvarijos apylinkių persikėlė prie Marijampolės, kur miesto pakraštyje išparceliuotose Kvietiškio dvaro žemėse buvo įsikūrė Liepynų kaimas. Cia buvusio Lietuvos kariuomenės savanorio kūrėjo Gumausko sodyboje 1947 metų vasarą priešas užklupo poilsiaujančius partizanus. Aršiam susirėmimė žuvo keli partizanai

sprogdino. Žuvo rinktinės štabo viršininkas J. Vasiliauskas-Algimantas, drauge su juo – K. Greblėkas-Sakalas ir V. Kronkaitis-Herbas. Ta pačią dieną enkavēdistai aptiko slėptuvę pas Juozą Aleksą Vyšniauskiai kaime (netoli Marijampolės) kur slėpėsi partizanas Petras Terza.

Vasiliauskų šeimos nariai išsibėgojo iš gimtujų namų. Šiuo metu sodybos jau nebėra. Onutė Vasiliauskaitė-Makdžiuvienė daug kartų buvo tardoma. Levita Vasiliaus-

Tauro apygardoje 1947 metų vasarą Kazlų Rūdos miškuose organizuotų kursų partizanams lektoriai. Iš kairės: Jonas Kuras-Jaunutis, Žalgirio rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkas, Justinas Jusaitis-Naktis, Tauro apygardos vado adjutantas, Pranas Runas-Daugirdas, Žalgirio rinktinės štabo viršininkas, Jurgis Vasiliauskas-Skydas, Vytauto rinktinės Organizacijos skyriaus viršininkas

Prie paminklo Lietuvos partizanams komplekso Deivoniškiuose (Kalvarijos sen.) Ona Maldžiuvienė ir Levita Kaveckienė Vasiliauskaitės

kaitė išlaikė egzaminus į aukštają mokyklą, bet mandatinė komisija nepriėmė kaip „banditu“ šeimos naręs.

Išlikusieji Vasiliauskų šeimos nariai sunkiai ištvertė sovietmetį, bet nepalūžo, nesugnužo, išlaikė tvirtą lietuvišką dvasią. Maldžiai ir kiti Vasiliauskų palikuonys aktyvūs visuomeninėje politinėje veikloje, da-

lyauja LPKTS ir Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų renginiuose.

Rinktinės štabas įsikūrė gretimoje Vizbarų sodyboje, buvusioje visai netoli Marijampolės ant Šešupės kranto. Slėptuvė buvo erdvė, įrengta ūkiname pastate taip sumanai, kad ir smagais badydami kareivai nebūtų sugebėję aptikti. Bet enkavēdistams pakliuovo gyvas partizanas, žinojęs slėptuvės vietą. Jis neišlaikė kankinimų ir išdavė.

1949 metų sausio 20 dieną enkavēdistai apsupo Vizbarų-Romanskų sodybą Liepynų kaime. Slėptuvėje buvę partizanai nepasidavė – susi-

Aleksandras JAKUBONIS

2010 m. rugsėjo 10 d.

Tremtinys

Nr. 34 (912)

7

Skelbimai

Žygis Tauro apygardos partizanų takais

Programa:

Rugsėjo 10 d. (penktadienį) 9 val. išvykstame iš Marijampolės kultūros centro automobilių stovėjimo aikštelių;

10 val. šv. Mišios Skardupių Švč. Mergelės Marijos, Krikštonių Pagalbos bažnyčioje už žuvusius Tauro apygardos partizanus;

11 val. pasisakymai prie paminklo Tauro partizanų apygardos 50-mečiui atminti Skardupiuose, Marijampolės sen.;

12.30 val. pasisakymai prie paminklo Žuvinto ežero kaučinių 50-mečiui atminti Riečiuose, Gudelių sen., Marijampolės sav.;

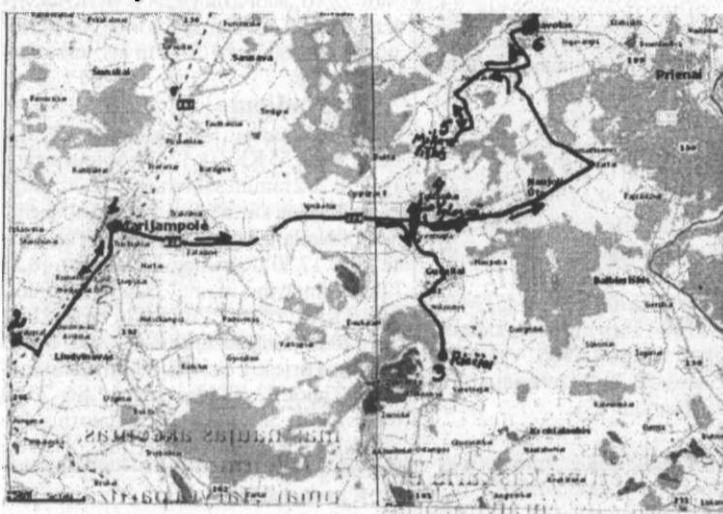
13.30 val. pietūs (atsineštiniai) prie Yglos ežero, Igliaukos sen., Marijampolės sav.;

14.30 val. pasisakymai prie paminklo žuvusiems Tauro apygardos partizanams Mikališkėse, Šilavoto sen., Prienų r. sav.;

16 val. pasisakymai prie memorialo žuvusiems Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanams Šilavote;

17 val. meninė programa Prienų r. Šilavoto pagrindinėje mokykloje. Pasisakymai. Kareiviška košė, arbata.

Organizatorius – LPKTS Marijampolės filialas. Organizacinio komiteto tel. 8 612 18 658. Maloniai kviečiame dalyvauti.

Rugsėjo 15 d. (trečiadienį) 17 val. Kauno įgulos Karininkų ramovėje (A. Mickevičiaus g. 19) Kauno Rezistencijos ir tremties muziejus kviečia į renginį „Laisvės kovotojas Saidokas“, skirtą Tauro apygardos vado Viktoro Vitkausko-Saidoko, Karijoto 90-osioms gimimo metinėms. Partizanines dainas dainuos folkloro ansamblis „Kupolė“ (vad. Antanas Bernatonis). Veiks fotografijų paroda, skirta V. Vitkausko kovai atminti. Kviečiame dalyvauti.

Žygis Algimanto apygardos partizanų takais

Rugsėjo 24 d. (penktadienį) rengiamas žygis Algimanto apygardos Biržų krašto partizanų takais. Pradžia 10 val. Pabiržės miestelyje, 6 kilometrai nuo Biržų, Panevėžio link. Trasos ilgis apie 100 kilometrų.

Atokiausiai Lietuvos pakraštyje aplankysime partizanų kovų ir žūties vietas, paminėsime ir 1863 m. partizanų-sukilėlių žygius.

Rūpimaus klausimais galite pasiteirauti telefonais: (8 618) 69 804, (8 614) 27425, (8 680) 83 527.

Kviečiame dalyvauti.

Žygio Algimanto apygardos Biržų krašto partizanų takais schema

Užjaučiame

Skaudžią netekties ir liūdesio valandą, mirus seserai Salomėjai, nuoširdžiai užjaučiame bendražygę Marcelę DILIENĘ. Kengyriečiai

Rugsėjo 18 d. (šeštadienį) LPKTS Vilkaviškio filialas kviečia į nesenai išleistos knygos „Mes sugrižom...“ pristatymą. 12 val. padėkos šv. Mišios Vilkaviškio katedroje. Po pamaldų Vilkaviškio parapijos salėje įvyks knygos pristatymas. Kviečiame aktyviai dalyvauti. Knygą „Mes sugrižom...“ bus galima įsigyti po pristatymo, taip pat LPKTS knygynėlyje. Teirautis tel. 8 698 55 486 arba (8 342) 30 031 D. A. Karkienės.

Rugsėjo 19 d. (sekmedienį) 12 val. Gelgaudiškio (Šakių r.) Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčioje bus aukojuamos šv. Mišios už 1949 m. rugsėjo 19-ąjį žuvusius Tauro apygardos Žalgirio rinktinės 37 kuopos partizanus: būrio vadą Vytautą Greičiū-Štrausą, Stasių Butkų-Jaunutį, Praną Kasparavičių-Šturmą. Taip pat už 1950 m. vasario 2 d. žuvusį Tauro apygardos Žalgirio rinktinės Vasario 16-osios tėvonijos vadą Praną Naubūraitį-Tarzaną.

Po pamaldų Dobilaičių kaime, Prano Naubūraičio-Tarzano žūties vietoje, pašventinsime atminimo ženkla. Gelgaudiškio kultūros centre vaišinsimės su neštinėmis vaišėmis.

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Stanislava Pociūtė-Gudžiūnienė

1933–2010

Gimė Raseinių r. Latakų k. ūkininkų šeimoje, auginusioje keturis vaikus. Lankė vidurinę mokyklą. 1948 m. šeima ištremta į Sibirą – Igarką. Dirbo miško pramonės kombinate. Ištakėjo už likimo draugo, tremtinio Povilo. Persikelė gyventi į Irkutską. Dirbo siuvėja. 1964 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Panevėžyje. Dirbo siuvykloje. Išaugino du sūnus.

Palaidota Šilaičių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vyra, sūnus, artimuosius.

Buvi Irkutsko likimo draugai

Salomėja Pupiūtė-Tūrienė

1926–2010

Gimė Runkių k., Kazlų Rūdos valsč., ūkininkų šeimoje. Sovietams okupavus Lietuvą, visa šeima rėmė Tauro apygardos Birutės rinktinės partizanus. 1945 m. Salomėja areštavo, žiauriai tardė, nuteisė. Kalėjo Komijoje, Pečioros, Kasų lageriuose. Dirbo sunkius darbus. 1947 m. tévus, broli ir tris seseris ištremė į Tiumenės sritį. Šeimą tremtyje 1955 m. aplankė Salomėja. Grįžusi apsigyveno Kaune. Ištakėjo už kario savanoriu, buvusio politinio kalinio Petro Tūros. Dirbo „Jiesios“ kombinate, Gintaro cechė brigadininkė. Buvo reabilituota. Išrinkta į LPKS Kauno skyriaus tarybą.

Palaidota Kauno Petrašiūnų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukters šeimą, seseris, brolius, artimuosius.

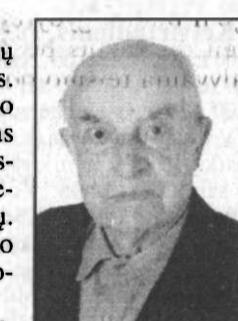
LPKS Kauno skyrius

Antanas Navickas

1918–2010

Gimė Sankonių k., Lazdijų r., ūkininkų šeimoje, auginusioje devynis vaikus. 1940 m. baigė Alytaus gimnaziją. Dirbo mokytoju. 1944 m. suimtas ir nuteistas 10 m. ir 5 m. be teisių. Kalėjo Archangelsko, Intos lageriuose. Tremtyje Igarkoje vedė likimo draugę Onutę. Užaugino sūnų. Nuo 1956 m. apsigyveno Palangoje. Dirbo statybinėse organizacijose darbų vykdymu.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, sūnų, artimuosius.

LPKTS Palangos filialas

Onutė Žičkuvienė

1925–2010

1945 m. Kėdainių r. Labūnavoje mūšio metu sužeista ir suimta. Nuteista 10 metų. Kalėjo Komijoje, Koživo lageryje. Buvo tremtyje Igarkoje. Grįžusi į Lietuvą apsigyveno Kaune. Palaidota Kaune.

Knygų tremties ir rezistencijos tematika galite įsigyti LPKTS būstinės knygynėlyje, Kaune, Laisvės al. 39.

Rugsėjo 18 d. (šeštadienį) 10 val. Kauno Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos) bažnyčioje bus aukojuamos šv. Mišios už Didžiosios Kovos apygardos partizanus ir Griškelių šeimą.

Maloniai kviečiame dalyvauti.

Vorkutiečių dėmesiui!

Spalio 2 d. (šeštadienį) 12 val. LPKTS būtinėje Kaune, Laisvės al. 39, įvyks vorkutiečių politinių kalinių ir tremtinių bendruomenės susirinkimas. 10 val. šv. Mišios Kauno Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos) bažnyčioje. Maloniai kviečiame dalyvauti.

Kaina 1,75 Lt

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

Redaktorė
Jolita Navickienė
Redakcija:

Dalia Maciukevičienė,
Vesta Milerienė,
Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214
Indeksas 0117. El. paštas: tremtinys@erdves.lt, LPKTS puslapis interne: http://www.lpkts.lt
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sask. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr.LT18 70440600 0425 8365.
Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai
Offsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3160. Užs. Nr.

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.